

DOI: 10.33663/1563-3349-2023-34-475-484

УДК 347.91

Д. О. МЕНЮК,
доктор філософії в галузі права*
ORCID: 0000-0002-7083-7573

ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНІ ОЗНАКИ

У статті розглянуто поняття цивільного процесу Європейського Союзу, його характерні особливості. Проаналізовано нормативно-правову базу Євросоюзу, виокремлені основні акти, що регулюють здійснення співробітництва країн ЄС у сфері цивільного судочинства. Визначено принципи цивільного процесу Євросоюзу як елемент єдиних мінімальних стандартів цивільного процесу. Охарактеризовано підходи стосовно місця цивільного процесу ЄС.

Ключові слова: цивільний процес, Європейський Союз, стандарти цивільного процесу, Суд ЄС, судове співробітництво.

Meniuk Daryna. The civil process of the European Union: concept and main features

The article examines the concept of the civil process of the European Union, its characteristic features. The regulatory and legal framework of the European Union is analyzed. The main legal acts regulating the cooperation of the EU countries in the field of civil justice are highlighted. The principles of the civil procedure of the European Union are defined as an element of the common minimum standards of the civil procedure. Approaches to the place of the EU civil process are characterized.

Key words: civil procedure, European Union, standards of civil procedure, EU Court, judicial cooperation.

Постановка проблеми. Історичний аналіз розвитку цивільного процесуального права свідчить про те, що кожною окремою державою та міжнародним співтовариством загалом провадилась робота зі створення та забезпечення реалізації ефективних механізмів захисту прав, свобод та інтересів осіб. Важливість колективних напрацювань зумовлена необхідністю вдосконалення процедур захисту прав, при цьому порівняльний аналіз і вивчення досвіду інших країн відіграє одну з провідних ролей.

Європейський Союз як інтеграційне об'єднання створило спільний економічний, соціальний і правовий простір, що, своєю чергою, сприяє розвитку Союзу як певного утворення, так і окремо держав-членів. При цьому основоположним є збереження загальних цінностей, зокрема, верховенства права, забезпечення фундаментальних прав людини і демократії. Так, акту-

* **Meniuk Daryna**, Doctor of Philosophy of Law

альність обраної тематики також зумовлюється пришвидшенням євроінтеграційних процесів України і потребою в аналізі теоретичних основ цивільного процесуального права Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень. Цивільний процес ЄС досліджували, зокрема, Р. Бломеєр, П. Готтвальд, Л. Валентова, Р. Сінова, М. Сторм, М. Тулібак, М. Санс та ін. У своїх роботах науковці розглядають шляхи спрощення цивільних процедур і вирішення спорів, а також гарантування мінімальних стандартів здійснення судочинства за законодавством Євросоюзу.

Натомість увага вітчизняних вчених здебільшого звернена на процеси інтеграції та гармонізації цивільного процесуального права, здійснення порівняльного аналізу і відповідного простеження шляхів розвитку національного цивільного процесу. Серед таких дослідників – І. Атаманчук, В. Бонтлаб, І. Ізарова, Т. Комарова, М. Микієвич, Г. Тимченко, І. Яворська та ін.

Зважаючи на це, **метою статті** є теоретичне дослідження поняття цивільного процесу ЄС і його особливостей відповідно до нормативно-правової бази Євросоюзу.

Виклад основного матеріалу. Насамперед варто зазначити, що право ЄС являє собою самостійну систему. При цьому воно є частиною нормативно-правових актів держав – членів Союзу і має пряму дію в національному праві, що поширюється не лише на держави, а й на фізичних та юридичних осіб. Відповідно такі акти поділяються на три категорії: первинне право (що визначають умови заснування ЄС і основоположні засади його функціонування); вторинне законодавство (регламенти, директиви, рішення та рекомендації, – покликані врегулювати окремі сфери); додаткове право (прецеденти, міжнародне право та загальні принципи права, що застосовуються для усунення прогалин і вирішення колізій)¹.

Зasadничою для регулювання цивільного процесу є ст. 81 Договору про функціонування Європейського Союзу, яка визначає співпрацю у цивільних справах відповідно до принципів взаємного визнання судових рішень і рішень у позасудових справах. Йдеться про прийняття законів, які дозволяють певним чином уніфікувати або гармонізувати цивільний процес держав-членів задля ефективного доступу до правосуддя; транскордонного вручення судових і позасудових документів; однозначного визначення юрисдикції; отриманні доказів; розробки альтернативних методів вирішення спорів; підтримки навчання судових органів і судового персоналу, а також усунення будь-яких перешкод щодо належного функціонування цивільного судочинства у межах ЄС².

Так, систему актів цивільного процесу Євросоюзу становлять, з одного боку, нормативно-правові акти, які встановлюють загальні положення процесу³, з другого – ті, які встановлюють безпосередню співпрацю між країнами-членами Союзу задля належного здійснення судочинства⁴. Такий комп-

лекс створив єдиний правовий простір, у межах якого здійснення співробітництва дає змогу ефективно вирішувати цивільні та комерційні спори.

При цьому, оскільки цивільний процес ЄС є змінним, розробка і запровадження нових актів відповідно відбувається постійно. Прикладом цього є, зокрема те, що створення вільного обігу судових рішень усередині ЄС пройшло декілька етапів. Із метою утвердження дієвого правового інструменту у цьому аспекті було прийнято Брюссельську конвенцію про юрисдикцію та визнання судових рішень у цивільних та комерційних справах від 27 вересня 1968 р.⁵, яку вважають початком виокремлення цивільного процесуального права Євросоюзу. Згодом була прийнята низка інших актів, які розширювали дію єдиної цивільної процесуальної системи, але окремої уваги потребує Регламент про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах (№ 1215/2012), який наразі є чинним і врегульовує питання не лише щодо резидентів і в межах держав – членів ЄС, а й стосовно іноземних судових рішень⁶.

У цьому аспекті також постає необхідність у визначенні транскордонного елементу. Так, критерієм його наявності або відсутності, згідно з законодавством ЄС (зокрема, згаданого Регламенту), є суб'єктний склад справи, а саме місце реєстрації або місце постійного проживання осіб. Однак те, що громадяни держав, які не є членами ЄС, можуть бути учасниками процесу, зумовлює додатковий інтерес до дослідження цивільного процесу ЄС. Це також свідчить про розширення впливу права ЄС загалом.

Аналізуючи основні характеристики цивільного процесу ЄС, варто зазначити, що політика Євросоюзу полягає у повазі до правових традицій держав-членів, які не порушують право ЄС і практику Європейського Суду з прав людини. З огляду на це важливим напрямом діяльності органів Євросоюзу є уніфікація судових процедур та їх здійснення на основі єдиних принципів. Останньому приділяють особливу увагу, оскільки вони, своєю чергою, являють собою складну, розгалужену систему, окремо підкріплених визначеними правилами та фундаментальними гарантіями.

До загальних принципів цивільного процесу Євросоюзу прийнято відносити: принцип доступу до судів і правосуддя; принцип забезпечення справедливості судового розгляду; принцип забезпечення ефективності провадження; принцип забезпечення справедливого та ефективного результату. При цьому кожен з них включає свої елементи, які у загальному становлять систему стандартів цивільного процесуального права⁷.

Однак наразі триває розробка і введення в дію універсальних засад здійснення судочинства. Значним кроком у цьому стало ухвалення Парламентом ЄС Резолюції з рекомендаціями до Єврокомісії про єдині мінімальні стандарти цивільного процесу в ЄС (2015/2084(INL)). Їх запровадження зумовлено необхідністю підвищення довіри до систем цивільної юстиції держав-членів, що, своєю чергою, повинно привести до більш ефективного, швидшого та гнучкого судового співробітництва на основі взаємної довіри. При цьому

зазначені стандарти не спрямовані на заміну національних судових систем і введення одних цивільних процедур, але вони значно розширюють єдині підходи до здійснення судочинства відповідно до принципів субсидіарності та пропорційності. Запропонований Резолюцією текст містить мінімальні стандарти цивільного процесу з подальшою їх деталізацією. До них відносять: справедливість та ефективність результатів судочинства; ефективність судових проваджень; доступ до судів і правосуддя; справедливість проваджень⁸.

Враховуючи це, постає також питання щодо визначення місця цивільного процесу ЄС. На думку І. О. Ізарової, ключовим у цьому є наявність транскордонного елементу, що, своєю чергою, визначається як «підвид іноземного елементу, який характеризує наявність суб'єктів спірних матеріально-правових відносин, які є жителями іншої держави-члена, ніж держава – член компетентного суду, та (або) конкретного передбаченого законом юридичного факту, що має місце на території іншої держави – члена ЄС». Вчена ж відносить цивільний процес ЄС до комплексного інституту міжнародного приватного права і цивільного процесуального права⁹.

Водночас міжнародне приватне право є самостійною галуззю права, сукупністю норм, що регулюють невіддані, приватноправові відносини з «іноземним елементом». Отже, однією з головних ознак є внутрішньодержавний характер цього права, незважаючи на те, що норми міжнародних договорів та актів міжнародних організацій мають вагоме значення для регулювання таких відносин. При цьому триває полеміка щодо визначення місця міжнародного цивільного процесу в системі права, а також його співвідношення з міжнародним приватним і цивільним процесуальним правом¹⁰.

Враховуючи це та зважаючи на сферу застосування Закону України «Про міжнародне приватне право», зокрема, стосовно питань, що виникають у сфері приватноправових відносин з іноземним елементом: визначення застосовуваного права; процесуальна правоздатність і дієздатність іноземців, осіб без громадянства та іноземних юридичних осіб; підсудність судам України справ з іноземним елементом; виконання судових доручень; визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів¹¹, – слід вважати, що міжнародний цивільний процес є частиною цивільного процесуального права України.

Водночас інший дискусійний аспект стосовно визначення місця цивільного процесу ЄС у правовій системі полягає у з'ясуванні правової природи Європейського Союзу як певного об'єднання – конфедерації або міжнародної організації, а відтак і сутності права ЄС. Так, Л. А. Луць відносить право ЄС до європейської міждержавної правової системи, що є різновидом міждержавного-правового типу, яке відображає розвиток права в умовах глобалізації та регіоналізації. Поняття правової системи Євросоюзу вчена характеризує як цілісну структурно впорядковану за допомогою норм і принципів міжнародного права, права Європейських Співтовариств та інших правових засобів стійку взаємодію суб'єктів міжнародного права, що забезпечує досяг-

нення правопорядку у сферах, визначених установчими договорами Євросоюзу¹².

М. М. Микієвич і В. І. Мотиль наголошують на подвійній природі права ЄС (національний і міжнародний складник), означаючи його як окремий різновид правової системи *sui generis*¹³. Загалом така позиція є поширеною: право ЄС має автономний характер, водночас знаходить своє відображення у національному праві держав-членів¹⁴. Такий наднаціональний характер також обґрунтовується наявністю окремих інституцій, покликаних забезпечувати завдання Євросоюзу.

У межах цього дослідження слід зауважити про Суд ЄС, який являє собою, своєю чергою, систему судів, до функцій якого належить: прийняття рішень щодо позовів, поданих державою-членом, установою або фізичною чи юридичною особою; ухвалення попередніх рішень, на вимогу судів або трибуналів держав-членів, щодо тлумачення законодавства Союзу або дійсності актів, прийнятих установами; прийняття рішень в інших випадках, передбачених відповідними Договорами (ст. 19 Договору про Європейський Союз)¹⁵. Зважаючи на широкий спектр повноважень Суду ЄС, можна надати йому «... неформальний статус основного інституту правової держави, хоча він є судом міжнародної організації»¹⁶.

Враховуючи такий широкий за своєю суттю характер цивільного процесу ЄС, його місце не слід звужувати до інституту міжнародного приватного права. Зокрема, це зумовлюється таким. Право ЄС має самостійний і водночас інтеграційний характер, що дає можливість вести мову про його наднаціональний рису. Багаторівнева правова система і наявність нормативно-правових актів, які мають універсальний для держав-членів характер, також є аргументом на користь його відокремлення від суто внутрішньодержавної правової системи, до якої, своєю чергою, можна віднести міжнародне приватне право.

Окремим аргументом для такої позиції може слугувати те, що Суд ЄС являє собою відокремлений інститут Євросоюзу, який наділений повноваженням щодо розгляду справ, у тому числі за позовами фізичних та юридичних осіб у цивільній і комерційній сферах, а також функцією тлумачення нормативно-правових актів ЄС. Отже, здійснення такого судочинства визнається самостійністю.

Це зумовлюється, зокрема, і тим, що законодавство ЄС має пряму дію, тобто права та обов'язки суб'єктів виникають безпосередньо, незалежно від імплементації норм у національне законодавство держав-членів. Цю позицію підтверджує також практика Суду ЄС: національні суди не мають повноважень щодо вирішення питання недійсності заходів ЄС, оскільки це належить до компетенції лише Європейського Суду справедливості (рішення у справі *Foto-Frost v Hauptzollamt Lübeck-Ost* (314/85))¹⁷.

Також слід звернути увагу, що один із напрямів діяльності ЄС передбачає розробку і впровадження загальних принципів і стандартів здійснення судо-

чинства для їх подальшого впровадження у цивільний процес як ЄС, так і держав-членів. З огляду на це вбачається, що судочинство з цивільних справ виходить за межі лише певної країни. Наприклад, Р. Сінова та Л. Валентова зазначають, що цивільний процес ЄС спочатку був частиною чеської правової системи як міжнародне приватне право, але після вступу Чеської Республіки до Євросоюзу, акти ЄС набули важливого впливу на національне законодавство, зокрема, виникли проблеми застосування європейського права в національному контексті¹⁸.

Водночас остаточною відповідь стосовно місця цивільного процесу ЄС потребує подальшого дослідження і дискусії, по-перше, щодо визначення правової природи ЄС як об'єднання, сутності його правової системи, що вочевидь ускладнюється розширенням впливу ЄС, динамікою його права та загальних процесів глобалізації та інтеграції; по-друге, знайдення консенсусу у полеміці щодо меж цивільного процесу і місця у ньому міжнародного цивільного процесу.

Стосовно визначення поняття цивільного процесу ЄС, то насамперед варто зазначити, що відповідно до нормативно-правових актів Євросоюзу офіційно його позначають як «судове співробітництво держав-членів у цивільних справах» або «Європейська судова сфера (свободи, безпеки та правосуддя) у цивільних справах». При цьому його можна охарактеризувати як сукупність актів європейського права відповідно до міжнародного елементу та взаємної судової співпраці з певними інститутами цивільно-процесуального права¹⁹.

У вузькому значенні І. О. Ізарова надає таку дефініцію цивільного процесу ЄС: «галузь європейського права, сукупність наднаціональних законодавчих норм, що визначають порядок розгляду і вирішення цивільних і комерційних справ транскордонного характеру в усіх державах – членах ЄС»²⁰.

Висновки. Беручи до уваги окреслені поняття, а також зазначені у дослідженні теоретичні та практичні аспекти, аби надати формулювання категорії цивільного процесу ЄС, доцільно виходити з його подвійної природи: з одного боку, впливу Євросоюзу на гармонізацію законодавства держав-членів з метою поглиблення співпраці між ними, з другого – існування окремої сукупності правових норм, які регулюють цивільні процесуальні відносини. З огляду на це можна запропонувати таке визначення: цивільний процес ЄС – це встановлений системою нормативно-правових актів ЄС порядок судового співробітництва держав-членів у цивільних і комерційних справах, а також порядок розгляду та вирішення таких справ.

При цьому до основних ознак цивільного процесу можна віднести: самостійність, що полягає у наявності відокремленого законодавства у сфері цивільного процесу та окремих інституцій, зокрема Суду ЄС; субсидіарність, яка визначає взаємодію ЄС як об'єднання та його держав-членів для досягнення ефективності здійснення правосуддя у цивільних і комерційних справах; базується на принципі пропорційності загального інтересу у забезпечен-

ні ефективності цивільного процесу ЄС та інтересів держав-членів, що полягає, зокрема, у повазі до їх національного законодавства та правової традиції.

Таким чином, цивільний процес ЄС пропонується розглядати як встановлені системою нормативно-правових актів ЄС правила судового співробітництва держав-членів у сфері цивільного судочинства, а також порядок розгляду та вирішення цивільних і комерційних справ. Водночас цивільний процес ЄС потребує подальшого дослідження, зокрема, щодо встановлення його ознак, а також визначення місця у системі права, що є важливим, враховуючи інтеграційні процеси на шляху вступу України до ЄС.

1. Sinova R., Valentova L. Handbook of European Civil Procedure Law (Texts, cases and materials). *Olomouc*, 2012. URL: <https://law-in-english.upol.cz/wp-content/uploads/2011/03/European-Civil-Procedure-Law.pdf> 2. Treaty on the Functioning of the European Union. 2012/C 326/01. *Official Journal* C 326, 26/10/2012 P. 0001–0390. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN> 3. Див., наприклад: Regulation No 861/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July establishing a European small claims procedure. *Official Journal* OJ L 199 of 31. 7. 2007. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007R0861&from=EN>; Council Regulation (EC) No 4/2009 of 18 December 2008 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and cooperation in matters relating to maintenance obligations. *Official Journal* L 7 of 10. 1. 2009. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32009R0004&from=EN> 4. Див., наприклад: Council Regulation (EC) No 1206/2001 of 28 May 2001 on cooperation between the courts of the Member States in the taking of evidence in civil and commercial matters. *Official Journal* L 174 of 27. 06. 2001. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32001R1206>; Regulation (EC) No 1393/2007 of the European Parliament and of the Council of 13 November 2007 on the service in the Member States of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters (service of documents), and repealing Council Regulation (EC) No 1348/2000. *Official Journal* L 324 of 10. 12. 2007. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007R1393&from=EN>; Commission Decision 2005/630/EC of 26 August 2005 establishing a form for the transmission of legal aid applications under Council Directive 2003/8/EC. *Official Journal* L 225 of 31. 08. 2005. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32005D0630&from=EN> 5. Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. 1968. *Official Journal* L 299, 31/12/1972 P. 0032–0042. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:41968A0927\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:41968A0927(01)) 6. Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012R1215&from=en> 7. Менюк Д. О. Принципи цивільного процесу Європейського Союзу. *Шістьдесят шості економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції* (м. Львів, Україна – м. Переворськ, Польща, 21–22 червня 2022 р.); ГО «Наукова спільнота»; WSSG w Przeworsku. Львів: ФО-П Шпак В. Б., 2022. С. 68. 8. Resolution on common minimum standards of civil procedure in the European Union (2015/2084 (INL)) of the European Parliament of 4 July 2017 with recommendations to the Commission. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017R2084&from=EN>

europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52017IP0282 9. Ізарова І. О. Теоретичні засади цивільного процесу Європейського Союзу: монографія. Київ: ВД «Дакор», 2015. С. 130–131. 10. Міжнародне приватне право. навч. посіб. / за ред. С. Г. Кузьменка. Київ: Центр учебної літератури, 2010. С. 5–6; С. 225. 11. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 року № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2005. № 32. Ст. 422. 12. Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи: загальнотеоретична характеристика: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2005. С. 21. 13. Микієвич М., Мотиль В. Концептуальні основи права ЄС у контексті формування універсальної теорії права. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 2. С. 285–286. 14. Див., зокрема: Муравйов В. Загальні принципи правопорядку Європейського Союзу, лекція. *Право України*. 2013. № 6. С. 190; Яворська І. Право Європейського Союзу: сучасні концептуальні підходи. *Вісник Львівського університету*. Серія міжнародні відносини. 2012. Випуск 30. С. 202. 15. Treaty on European Union. 2012/C 326/01. *Official Journal* C 326, 26/10/2012 P. 0001–0390. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012M%2FTXT> 16. Черкес М. Ю. Міжнародне право: підручник / 6-те вид., виправл. і доповн. Київ: Знання, 2011. С. 321. 17. Foto-Frost v Hauptzollamt Lübeck-Ost. Judgment of the court of 22 October 1987 Case 314/85. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61985CJ0314> 18. Sinova R., Valentova L. Handbook of European Civil Procedure Law (Texts, cases and materials). *Olomouc*, 2012. P. 13. URL: <https://law-in-english.upol.cz/wp-content/uploads/2011/03/European-Civil-Procedure-Law.pdf> 19. Sinova R., Valentova L. Handbook of European Civil Procedure Law (Texts, cases and materials). *Olomouc*, 2012. Pp. 12–13. URL: <https://law-in-english.upol.cz/wp-content/uploads/2011/03/European-Civil-Procedure-Law.pdf> 20. Ізарова І. О. Цивільний процес Європейського Союзу: проблеми визначення. *Право і суспільство. Цивілістика, господарське право*. № 5. Частина 3/2015. С. 78.

References

1. Sinova R., Valentova L. Handbook of European Civil Procedure Law (Texts, cases and materials). *Olomouc*, 2012. 2. Treaty on the Functioning of the European Union. 2012/C 326/01. *Official Journal* C 326, 26/10/2012 P. 0001–0390. 3. Regulation No 861/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July establishing a European small claims procedure. *Official Journal* OJ L 199 of 31. 7. 2007; Council Regulation (EC) No 4/2009 of 18 December 2008 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and cooperation in matters relating to maintenance obligations. *Official Journal* L 7 of 10. 1. 2009. 4. Council Regulation (EC) No 1206/2001 of 28 May 2001 on cooperation between the courts of the Member States in the taking of evidence in civil and commercial matters. *Official Journal* L 174 of 27. 06. 2001; Regulation (EC) No 1393/2007 of the European Parliament and of the Council of 13 November 2007 on the service in the Member States of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters (service of documents), and repealing Council Regulation (EC) No 1348/2000. *Official Journal* L 324 of 10. 12. 2007; Commission Decision 2005/630/EC of 26 August 2005 establishing a form for the transmission of legal aid applications under Council Directive 2003/8/EC. *Official Journal* L 225 of 31. 08. 2005. 5. Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. 1968. *Official Journal* L 299, 31/12/1972 P. 0032–0042. 6. Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of

judgments in civil and commercial matters (recast). 7. Meniuk, D. Pryntsypy tsyvilnoho protsesu Yevropeiskoho Soiuzu // Shistdesiat shosti ekonomiko-pravovi dyskusii. Seriya: Sotsialni ta humanitarni nauky: materialy Mizhnarodnoi naukovoï internet konferentsii (m. Lviv, Ukraina – m. Perevorsk, Polshcha, 21–22 chervnia 2022 r.); HO “Naukova spilnota”; WSSG w Przeworsku. Lviv: FO-P Shpak V.B. S. 68 [ukr.]. 8. Resolution on common minimum standards of civil procedure in the European Union (2015/2084 (INL)) of the European Parliament of 4 July 2017 with recommendations to the Commission. 9. Izarova, I. Teoretychni zasady tsyvilnoho protsesu Yevropeiskoho Soiuzu: monohrafiya. Kyiv: VD «Dakor», 2015. S. 130–131 [ukr.]. 10. Mizhnarodne pryvatne pravo. navch. posib. / Za red. S. H. Kuzmenka. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, 2010. S. 5–6; 225 [ukr.]. 11. Pro mizhnarodne pryvatne pravo: Zakon Ukrainy vid 23 chervnia 2005 roku № 2709-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 2005. № 32, st. 422 [ukr.]. 12. Luts, L. Yevropeiski mizhderzhavni pravovi systemy: zahalnoteoretychna kharakterystyka: avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.01. Kyiv, 2005. S. 21 [ukr.]. 13. Mykiiievych, M., Motyl, V. Kontseptualni osnovy prava YeS u konteksti formuvannia universalnoi teorii prava. *Filosofia prava i zahalna teoriia prava*. 2013. № 2. S. 285–286 [ukr.]. 14. Muraviov, V. Zahalni pryntsypy pravoporiadku Yevropeiskoho Soiuzu, leksiia. Pravo Ukrainy. 2013. № 6. S. 190; Yavorska, I. Pravo Yevropeiskoho Soiuzu: suchasni kontseptualni pidkhody. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya mizhnarodni vidnosyny*. 2012. Vypusk 30. S. 202 [ukr.]. 15. Treaty on European Union. 2012/C 326/01. *Official Journal* C 326, 26/10/2012 P. 0001–0390. 16. Cherkes, M. Mizhnarodne pravo: pidruchnyk / 6-te vyd., vypravl. i dop. Kyiv: Znannia, 2011. s. 321 [ukr.]. 17. Foto-Frost v Hauptzollamt Lübeck-Ost. Judgment of the court of 22 October 1987 Case 314/85. 18. Sinova, R., Valentova, L. Handbook of European Civil Procedure Law (Texts, cases and materials). *Olomouc*, 2012. P. 13. 19. Sinova R., Valentova L. Handbook of European Civil Procedure Law (Texts, cases and materials). Olomouc, 2012. Pp. 12–13. 20. Izarova, I. Tsyvilnyi protses Yevropeiskoho Soiuzu: problemy vyznachennia. *Pravo i suspilstvo. Tsyvilystyka, hospodarske pravo*. № 5. Chastyna 3/2015. S. 78 [ukr.].

Meniuk Daryna. The civil process of the European Union: concept and main features

The article concerns the concept of the civil process of the EU. So it is established that the system of civil procedure acts of the EU consists, on the one hand, of normative legal acts that regulate the general provisions of the process, and on the other hand, of those that establish direct cooperation between the member states of the Union for the proper implementation of judicial proceedings. Such a complex has created a single legal space within which cooperation enables effective resolution of civil and commercial disputes.

Analyzing the main characteristics of the EU civil process, it is noted that the policy of the EU is to respect the legal traditions of the member states, which do not violate EU law and the practice of the European Court of Human Rights. In view of this, unification of court procedures and their implementation on the basis of uniform principles.

Given the broad nature of the EU civil process, it is specified that its place should not be narrowed down to an institution of private international law. In particular, this is due to that EU law has an independent and at the same time integrative character, which makes it possible to talk about its supranational character. The multi-level legal system and the presence of regulatory legal acts, which are universal for member

states, are also an argument in favor of its separation from a purely domestic legal system. The next reason for such a position can be the fact that the EU Court is a separate institution of the EU, which is empowered to consider cases, including claims by individuals and legal entities in the civil and commercial spheres, as well as the function of interpreting EU regulations. Therefore, the implementation of such judicial proceedings is determined by independence.

It should also be noted that one of the EU's activities includes the development and implementation of general principles and standards of judicial proceedings for their further implementation in the civil process of both the EU and member states. In view of this, it can be seen that civil justice goes beyond the borders of only a certain country.

Taking into account the outlined concepts, as well as the theoretical and practical aspects indicated in the research, in order to formulate the category of EU civil process, it is advisable to proceed from its dual nature: on the one hand, the influence of the European Union on the harmonization of the legislation of the member states with the aim of deepening cooperation between them, on the other, - the existence of a separate set of legal norms that regulate civil procedural relations. In view of this, the following definition can be proposed: EU civil process - the procedure for judicial cooperation of member states in civil and commercial cases, as well as the procedure for consideration and resolution of such cases, established by the system of EU legal acts.

At the same time, the main features of the civil process of EU include: independence, which consists in the presence of separate legislation in the field of civil process and separate institutions, in particular the EU Court; subsidiarity, which defines the interaction of the EU as an association and its member states to achieve the effectiveness of the administration of justice in civil and commercial cases; is based on the principle of proportionality of the general interest in ensuring the effectiveness of the EU civil process and the interests of the member states, which consists, in particular, in respect for their national legislation and legal tradition.

Key words: *civil procedure, European Union, standards of civil procedure, EU Court, judicial cooperation.*